

Utrikesutskottets betänkande

1983/84:4

om godkännande av protokoll angående avskaffande av dödsstraffet
(prop. 1983/84:31)

Propositionen

Sverige undertecknade den 28 april 1983 ett inom Europarådet utarbetat protokoll nr 6 till den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Genom protokollet förbinder sig konventionsstaterna att avskaffa dödsstraffet i fredstid. I propositionen föreslås att riksdagen godkänner protokollet.

Sverige har under lång tid aktivt verkat i olika internationella organisationer för att dödsstraffets användning skall inskränkas och för att detta straff skall så snart som möjligt avskaffas. I Förenta nationerna (FN) har på svenskt initiativ flera resolutioner antagits i denna fråga. Genom resolution 2393 (XXIII), som antogs den 26 november 1968, fastställde FN:s generalförsamling vissa minimigarantier för den som dömts till döden eller som åtalats för brott på vilket dödsstraff kan följa. Den 20 december 1971 antog generalförsamlingen resolution 2857 (XXVI) genom vilken staterna uppmanas att successivt begränsa antalet brott som är belagda med dödsstraff. För första gången angavs också i denna resolution att målet var att avskaffa dödsstraffet i alla länder.

Även därefter har Sverige gjort åtskilliga försök att få FN att ta ställning mot dödsstraffet. Motståndet har emellertid varit stort, och några väsentliga framsteg kan knappast sägas ha gjorts under de senaste åren.

Den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna förbjuder inte staterna att tillämpa dödsstraff.

Frågan om dödsstraffets avskaffande har emellertid under en lång följd av år diskuterats inom Europarådet. Redan 1957 tog Europarådets kommitté för brottslighetsfrågor upp frågan om dödsstraffet i de europeiska staterna på sitt arbetsprogram, men det var länge svårt att nå fram till ett klart ställningstagande mot dödsstraffet.

En väsentlig förändring av läget inträffade genom att Frankrike, som var ett av de länder där dödsstraffet hade varit i bruk även under senare år, avskaffade detta straff år 1981. Därmed skapades förutsättningar för en överenskommelse om dödsstraffets avskaffande i fredstid.

Även Europarådets parlamentariska församling har vid skilda tillfällen behandlat frågan om dödsstraffet. År 1973 lade ett antal medlemmar av församlingen fram ett förslag som syftade till dödsstraffets avskaffande i alla Europarådets medlemsstater. Förslaget hänsköts till församlingens juridiska utskott som utsåg den svenske delegaten Bertil Lidgard till rapportör. Några

större framsteg gjordes till en början inte i denna fråga, eftersom motståndet mot dödsstraffets avskaffande alljämt var betydande.

År 1979 utsåg juridiska utskottet den svenske delegaten Carl Lidbom till ny rapportör i ämnet efter Bertil Lidgard. På grundval av Lidboms rapport antog församlingen den 22 april 1980 dels en resolution i vilken församlingen vädjade till parlamenten i de medlemsstater som hade kvar dödsstraffet i fredstid att avskaffa detta straff, dels en rekommendation till Europarådets ministerkommitté att ändra artikel 2 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna så att artikeln bringades i överensstämmelse med den nyssnämnda resolutionen.

Den 25 september 1981 uppdrog Europarådets ministerkommitté åt huvudkommittén för mänskliga rättigheter att utarbeta ett förslag till tilläggsprotokoll till den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna rörande dödsstraffets avskaffande i fredstid. Under sitt möte den 26–30 april 1982 antog huvudkommittén ett utkast till protokoll och till en kommenterande rapport rörande protokollet.

Sedan protokollet godkänts av ministerkommittén, öppnades det för undertecknande den 28 april 1983. Protokollet, som har fått beteckningen protokoll nr 6 till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknades då av Belgien, Danmark, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Sverige, Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike. Senare har även Grekland undertecknat protokollet.

Protokollet träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då fem stater har uttryckt sitt samtycke till att bli bundna av protokollet.

Protokollet i engelsk och fransk originalversion jämte översättning till svenska är fogat som bilaga till propositionen.

Protokollet innebär, enligt propositionen, att ett viktigt steg tagits i kampen mot dödsstraffet. Det tillåter visserligen staterna att bibehålla dödsstraffet under krig eller vid överhängande hot om krig, men att en överenskommelse kunnat antas om avskaffande av dödsstraffet i fredstid utgör ändå ett klart framsteg.

Utskottet

Utskottet har tidigare haft anledning att behandla frågan om avskaffande av dödsstraffet (UU 1980/81:10; UU 1982/83:21). Utskottet har därvid crinrat om att Sverige tog initiativet till att föra upp frågan om dödsstraffet i Förenta nationerna. Det skedde år 1959 och ledde till att FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) av generalförsamlingen uppmanades studera frågan. Det tog sedan nära tio år innan generalförsamlingen på nytt kunde fatta ett beslut i ärendet. I en resolution antagen under generalförsamlingens möte år 1968 utfärdades rekommendationer om vissa procedurer som skulle iakttas till skydd för den anklagade.

Fortsatta svenska ansträngningar ledde år 1971 till en FN-resolution, i vilken generalförsamlingen för första gången slog fast att målet var ett fullständigt avskaffande av dödsstraffet. Det gick under 1970-talet inte att komma längre i generalförsamlingen. För att frågan ändå skulle behålla sin aktualitet utverkade Sverige vid generalförsamlingens möte år 1977 att dödsstraffet skulle bli dagordningspunkt vid den FN-konferens om förebyggande av brott och behandling av lagöverträdare som ägde rum i Caracas under förhösten 1980.

Frågan diskuterades ingående i Caracas men det blev inte möjligt för Sverige att där få igenom någon resolution i ärendet. Istället togs frågan upp i konferensens rapport och överlämnades för fortsatta överväganden till generalförsamlingen. Vid dess möte under hösten 1982 antogs – efter ett av Sverige stött västtyskt initiativ – en resolution, i vilken kommissionen för de mänskliga rättigheterna uppmanas överväga att utarbeta ett frivilligt tilläggsprotokoll till FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter avseende avskaffande av dödsstraffet och att genom ECOSOC avge en rapport till generalförsamlingens möte år 1984, då diskussionen om denna fråga skall fortsätta.

I Europarådet har Sverige och de skandinaviska länderna likaså aktivt drivit frågan om dödsstraffets avskaffande. Motståndet har under lång tid varit stort. Frågan fördes framåt i april 1980 när Europarådets parlamentariska församling med stor majoritet förklarade att dödsstraffet är omänskligt. Församlingen uppmanade på svenskt initiativ de medlemsländer som fortfarande har kvar dödsstraffet att avskaffa det. Föreläggningarna för framgång i frågan ändrades i positiv riktning genom att Frankrike år 1981 avskaffade dödsstraffet.

Utskottet anser att det nu föreliggande protokollet innebär en betydande framgång i Sveriges långvariga aktivitet för dödsstraffets avskaffande. Det kan därför hälsas med tillfredsställelse.

Utskottet är samtidigt medvetet om att många länder motsätter sig att det internationella samfundet på ett aktivt sätt befattar sig med denna fråga. Den nu vunna framgången får därför inte innebära någon avmattning i det svenska engagemanget i dödsstraffsfrågan på det internationella planet. Utskottet vill uttrycka förhoppningen att även andra regionala grupperingar efter hand kommer att ingå liknande överenskommelser och att också arbetet inom FN på sikt kommer att kunna leda till resultat.

Utskottet konstaterar att Sverige har avskaffat dödsstraffet såväl i fredstid som under krig (prop. 1972:138; JuU 1972:28). Ett förbud mot dödsstraff har också intagits i 2 kap. 4 § regeringsformen. Sverige uppfyller således, som det påpekas i propositionen, mer än väl de krav som protokollet uppställer.

Utskottet förordar därmed att Sverige ratificerar det nu föreliggande protokollet.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen godkänner protokoll nr 6 till den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Stockholm den 22 november 1983

På utrikesutskottets vägnar

STURE KORPÅS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Sture Palm (s), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Jan Bergqvist (s), Sten Sture Paterson (m), Bengt Silfverstrand (s), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Nils Svensson (s), Gunnar Ström (s) och Ulla-Britt Carlsson (s).